

UZ TISUĆOBLJETNICU JELENINA SVETIŠTA

Domagoj Šubić

Tisućgodišnji jubilej i Hrvatska marijanska godina

Nalazimo se u jubilarnom ozračju našeg najstarijeg poznatog Gospina svetišta, koje je u X. stoljeću podigla hrvatska kraljica Jelena na Gospinu Otoku u Solinu. Jelenina crkva nije uspjela odoljeti zubu vremena, no svetište se nije ugasilo. S tim u vezi je 8. IX. ove godine, na Malu Gospu u Solinu, u ime naših biskupa, splitski metropolit nadbiskup dr. Frane Franić otvorio »vjerski jubilej Gospe od Otoka za cijelo hrvatsko jezično područje«. U povodu toga je također slijedeća, 1976. godina proglašena Hrvatskom marijanskom godinom.

Čitavo dugo tisućljeće u povijesti jednog svetišta, u životu jednog naroda i njegove vjere, predstavlja doista izuzetan jubilej. Ova obljetnica stoga nije obična komemoracija; ona ima svoj povijesni smisao, u sebi spaja našu prošlost i sadašnjost, potvrđuje trajne ljudske i religiozne vrijednosti, koje su utkane u temelje našeg narodnog bića, u našu duhovnu baštinu.

Jelenina grobnica i bazilika

Ovaj naš vjerski jubilej vezan je uz ime kraljice Jelene, njezinu grobnicu i baziliku. Naše shvaćanje povijesti, posebno feudalnih odnosa, priznajemo, nije skloni nekadašnjima, pa prema tome ni posebnom kultu kraljeva i kraljica. No to nipošto ne znači da ćemo se mi danas odreći svoje prošlosti, svog povijesnog korijenja u ovom tlu. Dapače. U tom smislu je vrlo zanimljivo naše najstarije razdoblje, podaci i dokumenti iz prvih stoljeća naše povijesti, iz doba naših narodnih vladara, koliko u društveno-nacionalnom, toliko i u vjerskom, religioznom smislu.

Prema jednom starom zapisu Jelenina je crkva — u kojoj je nađena njezina grobnica podignuta negdje 930. godine. Iskapanja su potvrdila da je bila duga 23, a široka 10 metara. Bila je to skladno građena trobrodna bazilika. U njezinu je atriju, tragajući za starohrvatskim povijesnim izvorima, naš najpoznatiji arheolog, don Frane Bulić, 28. VIII. 1898. godine pronašao Jeleninu grobnicu i znameniti natpis. Bilo je to vrlo važno otkriće. Kažu da je don Frane pretrčao 6 km od Solina do Splita da bi o tome što prije obavijestio svoje prijatelje. Na njegov glas su tog dana neobuzdano zvonila zvona sa svih splitskih crkava, a posebni je glasnik odmah upućen u Zagreb, u Akademiju. — Bilo je to tada tako. U času kad su nam tuđinci — bilo ih je više — nijekali našu narodnu povijest i državnu samosvojnost, don Frane je iz zemlje izvukao dokumenat star više od devet stotina godina, koji je bjelodano potvrdio našu narodnu, kulturnu i vjersku prošlost na ovome tlu. Kamen je progovorio: »U ovom grobu počiva Jelena, slavna službenica Božja, žena kralja Mihovila Krešimira, a majka kralja Stjepana Držislava... Ona, koja je za života bila majka kraljevstva, bila je majka sirota i zaštitnica udovica.«

Zabilježen je i nadnevak: 8. X. 976. Don Frane ga je tako i prihvatio. Međutim neki drugi povjesničari, na pr. don Miho Barada i don Lovre Katić, na temelju t. zv. »epakte«, koja je također ubilježena na Jeleninoj ploči, drže da se radi o stvarnoj 975. kalendarskoj godini.

Ovo povijesno don Franino otkriće bacilo je jasno svjetlo na staro razdoblje naše prošlosti, na našu religioznu i nacionalnu povijest.

Uz podatke o narodnim vladarima, za nas su danas vrlo značajni i podaci o plemenitom liku »službenice Božje« Jelene »majke sirota i zaštitnice udovica«. U tom smislu je također posebno važno svjedočanstvo o njezinu svetištu na Gospinu Otoku u Solinu. Naime, dok nam raniji datumi Jelenina hrama nisu sigurni, 976. godina potpuno je sigurna. To je razlogom da se u vezi s njom slavi tisućobljetnica solinskog svetišta (iako je ono vjerojatno prije podignuto).

Premda nam, dakle, nisu do kraja jasne sve povijesne tajne, što ih u svojim temeljima skriva solinska crkva, povijesno je utvrđeno da je tu od davnina bilo posvećeno tlo; tu su uz Jelenin hram Bulić i Dyggve pronašli ukopište naših narodnih vladara, mauzolej hrvatske narodne dinastije. Tu se i danas diže naše kršćansko proštenišće, svetište Gospe od Otoka.

Vjerski značaj Jelenina jubileja i solinskog svetišta

Polazeći od povijesnih odrednica Jelenine grobnice i crkve, mogli bismo im pristupiti s više gledišta. Možemo ih najprije promatrati povijesno, u njihovu historijskom postanku i ulozi, u povijesnom smislu i značaju, kako će ih sigurno naša šira javnost, posebice naši znanstveni krugovi i promatrati. Moglo bi im se također prići i sa socijalnog, društvenog polazišta, u smislu karakteriziranja kršćanskog lika kraljice Jelene — »majke sirota i zaštitnica udovica« — te ondašnjih naših društvenih prilika. A može im se, naravno, pristupiti, što su naši biskupi i učinili, s vjerskog gledišta u smislu riječi »službenica Božja« i činjenice da je Jelena utemeljiteljica našeg najstarijeg poznatog Gospina svetišta. Ti se pristupi, očito, ne isključuju, nego se, što-više, u sebi popunjuju.

Zapala nas je, dakle, čast, ali i dužnost da taj jubilej dostojno — povijesno i religiozno — valoriziramo i doživimo. Naša Crkva želi da to bude tiho, dostojanstveno vjersko slavlje Jelenina zavjetnog svetišta. Ono nam je zato stalno otvoreno. U skladu s tim je zamišljena i marijanska godina kao podstrek jačanju moralne svijesti u našim obiteljima. Jelenin jubilej tako otvara Hrvatsku marijansku godinu, a Hrvatska marijanska godina ispunja svojim sadržajima jubilej Jelenina svetišta. Na taj se način u ovom vjerskom jubileju spaja naša prošlost i sadašnjost, počeci našeg duhovnog i kulturnog života s našim današnjim razvojem i rastom, s našim ljudskim i kršćanskim dužnostima i obvezama u ovom prostoru i vremenu.

NOVE KNJIGE

Jerko Barišić: »... DA BUDU JEDNO« — Pitanja današnjeg ekumenizma, biblioteka Crkve u svijetu, Split, 1975. Cijena 80 din. Narudžbe: Crkva u svijetu, Zrinsko-Frankopanska 14, 58000 Split.

Velimir Blažević: MJEŠOVITE ŽENIDBE U PRAVU KATOLIČKE CRKVE, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1975. Cijena 80 din. Narudžbe: KS, Marulićev trg 14, 41000 Zagreb.

Zbornik radova: ODGOJ DJECE U VJERI U KRŠĆANSKOJ ZAJEDNICI, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1975. Cijena 180 din.

PRIRUČNIK ZA KATEKIZAM 5 i 6, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1975. Cijena 100 din. Narudžbe: KS, Marulićev trg 14, Zagreb.

DANICA — HRVATSKI KATOLIČKI KALENDAR ZA 1976. godinu, HKD sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1975. Cijena 30 din. Narudžbe: HKD, Trg kralja Tomislava 21, 41000 Zagreb.

Fra Mario Jurišić: NADGROBNI NATPISI, Mala knjižnica Iskre — 7, Metković, 1975. Cijena 10 din. Narudžbe: Mario Jurišić, 58230 Baška Voda.

Faustín Ćubranić: MARIJA GORICA. Sakralno-turistički vodič, Zagreb, 1975. Narudžbe: Župni ured Marija Gorica, 41292 Šenkovec.

BOŽIĆNE HRVATSKE POPIJEVKE (13 izabranih popijevki), gramofonska LP ploča, izvodi zbor Gospe od Zdravlja iz Splita, zborovođa fra Stanko Romac. Cijena 110 din. Narudžbe: Samostan Gospe od Zdravlja, Trg Gaje Bulata 3, 58000 Split.